

Bülent Hünerli

KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ

UKRAYNA ZAPOROJYE GAGAVUZLARI SAHA ÇALIŞMASI RAPORU

THE FIELDWORK REPORT ON GAGAUZ OF ZAPORIZHIA UKRAINE

Yevdokiya İvanovna Kemeñeci (Doğum: 1916)

Kısa tarihsel plan

Ukrayna'da ikinci büyük Gagavuz grubu, Zaporozhye ilinde bulunmaktadır. Özelinde (Rus.) Akimovka (Ukr. Yakımivka) ilçesi ve çevre köyleri ile Priazovye ilçesindeki başta Gamovka köyü ve diğer köylerde tarihi Gagavuz yerleşimleri bulunmaktadır. Tarihsel planda buradaki Gagavuzlar, daha geç dönemde buraya gelmişlerdir. Gagavuzlar öncelikle Besarabya'ya, daha sonra da bu topraklara gelmişlerdir. Bunun nedeni Besarabya'da gördükleri baskı ve Rusya'nın Gagavuzlara sunduğu çekici imkanlardır. Dolayısıyla bir kısım

Gagavuz bu topraklara yerleşti. Gagavuzlar buraya gelirken Bulgar, Rus ve Ukraynalılarla beraber geldiler. Öte yandan, bu bölgeye gelen Gagavuzlarının 20. yüzyıl boyunca bazı nüfus sayımlarında 'Bulgar' olarak kaydedildiklerini belirtmek gerekiyor. Bu konuyla ilgili bizzat şahit olduğun şu örnek konuya daha da açıklık getirecektir.

Vladimirovka köyündeki "Buyukly" Anıtı

Dimitrovka köyünde 100 yaşında bir Gagauz yaşlısıyla konuştuk. Konuştuğumuz bu yaşlı kadın Gagauz kendisine yönelttiğimiz "Hangi dil laf edeysin" sorusuna "Bulgarca" şekilde cevaplamıştır. "Bulgarlar başka konuşuyor" dediğimizde, bize "Onlar başka Bulgarca konuşuyor." Cevabını vermiştir. Bu örnekte görüldüğü üzere Gagauzlar maalesef kendilerini Bulgar etnosu içinde değerlendirmişler ve şimdi de değerlendiriyorlar.

Yine tipik Bulgarlaştırma çalışmasına bir örnekte, "Sovyetler Birliği Kahramanı" Anton Yefimoviç Buyukly'nın (1915-1945) Bulgar kahramanı olarak lanse edilmesidir. Öyle ki "Buyukly" adına Bulgaristan'da bir okul bile bulunmaktadır. Oysaki soyadında da anlaşılacağı üzere kendisi Gagauzdur. Gagauzlar şimdi bu kahramanı kendilerine kazandırmaya çalışıyorlar.

7-11 Ocak 2016 tarihinde yapmış olduğumuz saha çalışmasının sonunda bazı tespitlerim şu şekildedir:

Zaporozye ili Priazovye ilçesi

Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere Priazovye ilçesindeki Gagauzlar yerleşim yerlerini gezdik. Fakat bu bölgede Gagauzlar maalesef artık bulunmamaktadır. Eskiden Gagauz nüfusun yoğun olduğu (%50 civarın olduğu söyleniyor) Gamovka köyündeki araştırmamızda gördük ki kimse Gagauzca konuşmamaktadır. Köyde sadece bazı ailelerde Gagauzca soyadlar (çakir, topal, kalpakçı vb.) kalmıştır. Gagauzların zaman içinde asimile edildiğini söyleyebiliriz. Bu ilçedeki diğer (Dimitrovka Köyü, Devninskoye Köyü, Georgiyevka, Dobrovka ve Novopokrovka) köylerde de aynı durum söz konusudur.

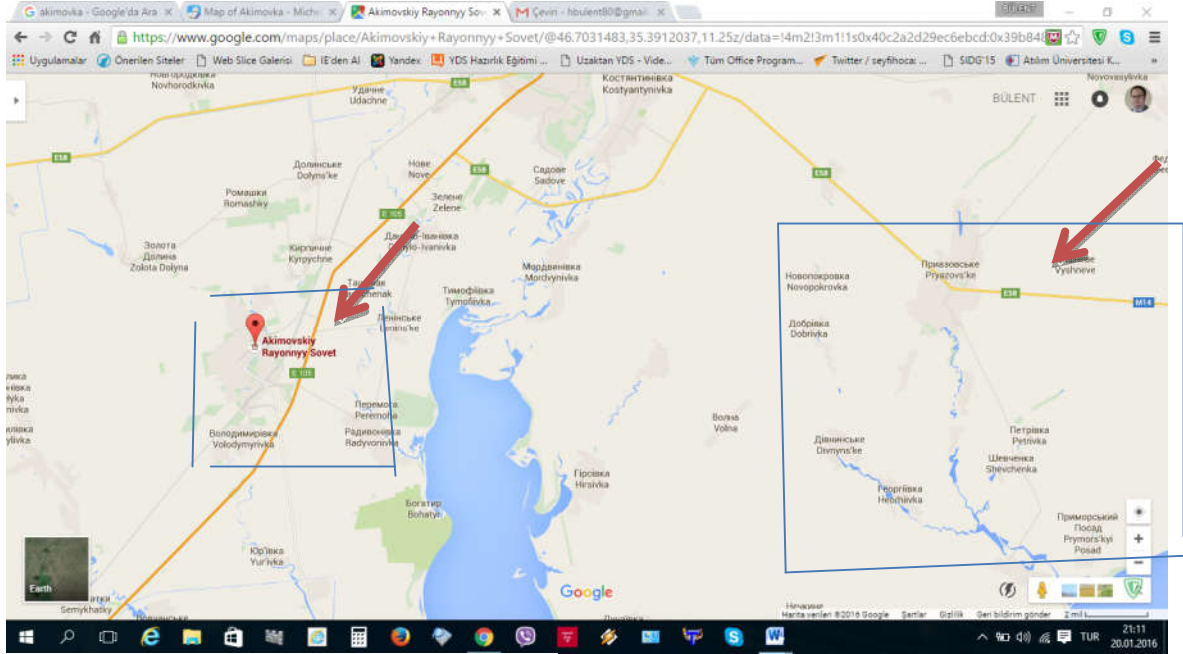
Zaporozye ili Akimovka ilçesi

Ukrayna'nın Odessa bölgesindeki Aleksandrovka ve Dimitrovka köylerine atfen kurulan Akimovka'ya bağlı Dimitrovka; ve Vladimir köy konseyine bağlı Aleksandrovka, Volçanskoe köylerinde görüştüğümüz Gagauzların büyük bir kısmı Gagauzca konuşmamaktadır.

Hatta Volçanskoye köyündekiler tamamen asilimle olmuşlar. Bu köyde yine soyadları Gagauzca ağırlıklıdır. 75 yaşındaki görüştüğümüz bir kişi annesinin ve babasının Gagauz olduğunu belirtmekle beraber kendisinin Gagauzca bilmediğini (sadece ekmek, su, şarap kelimelerini hatırlıyor) ve kendisi Bulgar yazdığını belirtmiştir. Bu sadece bizim karşılaştığımız bir örnek. Bunun gibi köyde onlarca kişi bulunmaktadır.

Diğer köylerde konuşanların bir kısmı ise Rusça ağırlıklı bir Gagauzcaya sahiptirler. Saha çalışmamızda topladığımız sağlıklı veriler ancak 75 yaş üstü Gagauzlara aittir. Onlar bu noktada dili daha iyi korumuşlardır. Bu köylerde ileri yaştaki nüfustan başka bir Gagauzca bilen yoktur.

Şunu da belirtmek gerekir ki daha erken dönemde (30 yıl önce) buraya çalışmaya gelip yerleşen (son kuşak) Gagauzlara da rastlanır. Bunlar Akimovko'daki Maksim Gorki köyünde ikamet ediyorlar. 6-7 aileden ibarettir. Geldikleri yer bugünkü Gagauz Yeri Özerk Bölgesi'ndeki Kongaz yerleşim yeridir. Bunlar doğal olarak dili korumuşlardır. Kendilerini de Gagauz saymaktadırlar. Yine buradaki genç nüfusta da dili konuşur yoktur.

Kareler Taranılan Alanları İfade Eder

Değerlendirme

4 günlük saha çalışmamızda minimum sürede maksimum kazanç sağlamak amacıyla bilimiz dahilinde olan Zaporozje Gagauzlar yerleşim yerlerini gezdik. Bu yerleşim yerlerinde yaptığımız girişimler neticesinde dili konuşur Gagauz sayısı çok az kaldığını tespit ettik. Maalesef izlenimlerim odur ki bahsi geçen yaşlı nüfustan sonra dil yok olacaktır.

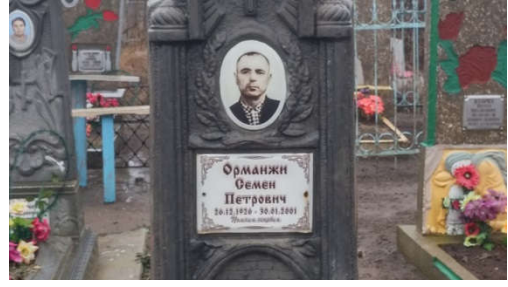
Aslında trajikomik şekilde Gagauzlar var. Çok sayıda Gagauz, Bulgar etnosu içinde yaşıyorlar. Soyadlarına bunu görmek mümkün. Ama ne kadar kendilerini Gagauz hissediyorlar, sorun bu. Dili bilmiyorlar. Kendilerini Bulgar ve Ukrayn yazdırıyorlar. Bu bakımdan dilin milli aidiyeti üzerinde etkisi ve milli kimliğin taşıyıcısı olduğu fikri bu noktada öne çıkmaktadır.

Yine belirtmek isterim ki buradaki Gagauzlar ve Kırım'daki Gagauzların bir kısmı özellikle 1930-40 yıllarda zorunlu göçe tutulduklarını da ifade etmişlerdir. Öyle ki Kırım-Tatar sürgünleri içinde önemli oranda Gagauzların olduğunu vurgulamışlardır. Bunların bir kısmı yolda ölmüş, bir kısmı da Eski Rus (Sovyet) coğrafyasına dağılmışlardır. Günümüz Rusya'sında yaklaşık 12.000 Gagauz vardır. Ayrıca Özbekistan, Kırgızistan, Kazakistan'daki Gagauz yerleşimciler bu tezi doğrulamaktadır.

Mezar Taşlarından Örnekler (Dimitrovka Köyü)

Arabadji (Arabacı) İvan İvanoviç

Ormanji (Ormancı) Semen Petroviç

Duromodji (Doğramacı) Mariya İvanovna

Kolpakçi (Kalpakçı) Andrey Stepanoviç

Fotolar: Bülent Hünlerli Arşivi

Ukrayna Zaporozje bölgesi Gagauzları dikkate alınarak hazırlanan bu rapor, 7-11 Ocak 2016 tarihleri arasında yaptığım saha çalışmasının bir özeti niteliğinde olup tarafımda gözlemlenen ve değerlendirilen konuları ve problemleri içermektedir. Saygılarımla...

